

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

زمان چاپ: ۱۴۰۲/۰۴/۲۰

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

طراحی واحد یادگیری مطالعات اجتماعی پایه سوم درس یازدهم (منابع)

محمد همتی^۱، مهدی تپه رشی^۲

۱- درجه علمی (یا سمت کاری) نویسنده اول: لیسانس علوم تربیتی آموزش ابتدائی (آموزگار)

۲- درجه علمی (یا سمت کاری) نویسنده دوم: لیسانس علوم تربیتی آموزش ابتدائی (آموزگار)

آدرس پست الکترونیک نویسنده رابط: hemati6681997@gmail.com

چکیده :

طراحی آموزشی زیر مجموعه ی تکنولوژی آموزشی است. تکنولوژی آموزشی به فرایند طراحی، اجرا و ارزشیابی یک واحد یادگیری اطلاق می شود. تکنولوژی آموزشی از وسایل سمعی و بصری استفاده نمی کند و هدف آن توسعه استفاده از تلویزیون، کامپیوتر و سایر ابزارهای آموزشی قدیم یا جدید نیست.

تکنولوژی آموزشی یک روش اصولی و منطقی برای حل مشکلات آموزشی و برنامه ریزی درسی است که با نوعی تفکر سیستماتیک و منظم همراه است.

طراحی واحد یادگیری عبارت است از پیشبرد زنجیره وار درس ها برای بسط یک موضوع یا یک مفهوم که در آن مفاهیم، ارزش ها با بیانی روشن و دقیق بسط داده می شوند. هر کتاب درسی از تعدادی واحد یادگیری تشکیل شده که این واحد دارای ارتباط های مختلفی با سایر واحدهای یادگیری هستند. ممکن است هدف های متفاوتی را دنبال کنند اما همگی از یک هدف واحد پیروی می کنند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

مقدمه :

در هر کشوری، منابع هستند که یکی از عوامل پیشرفت و توسعه یافتگی آن کشور محسوب می‌شوند. منابع به سه نوع اساسی تقسیم بندی می‌شوند که عبارتند از: منابع طبیعی و منابع انسانی و منابع مالی که هر کدام نیز دارای زیر مجموعه های مختلفی هستند. در این درس منظور از منابع همان منابع از نوع طبیعی است که شامل: خاک، آب، گیاهان، (پوشش گیاهی و طبیعت)، جانوران، نفت و مشتقات آن و فلزات و معدن هاست.

• نیاز دانش آموز:

دانش آموزان باید منابع طبیعی را بشناسند زیرا این منابع با زندگی روزمره آنها عجین شده و در واقع منابع طبیعی، تامین کننده نیازهای اساسی زندگی آنان است. بخشی از غذای آنها از راه دامپروری به دست می‌آید که برای دامپروری به آب و خاک و گیاهان نیاز است، لباس آنان معمولاً از نخ درست شده است، نخ از گیاه پنبه یا پشم گوسفندان بدست می‌آید. بخشی دیگر از غذای آنان از راه کشاورزی به دست می‌آید برای کشاورزی به آب و خاک نیاز است. یا کاغذ، دستمال کاغذی، میز و نیمکت و وسایل چوبی همگی از درختان و طبیعت به دست می‌آید که روزانه دانش آموزان بیشترین ارتباط را با آنها دارند و یا دوچرخه‌ای که سوار آن می‌شوند از فلزاتی چون آهن و مس درست شده اند که این مواد از معدن استخراج می‌شوند که این معادن در زیر زمین یا در دل کوه قرار دارند بنابراین شناخت منابع طبیعی از سوی دانش‌آموزان الزامی است تا بتوانند از این منابع درست استفاده کنند و آنها را بیهوده هدر ندهند و خداوند را به خاطر آفریدن منابع طبیعی برای رفع نیازهایشان، شکرگزاری کنند.

• نیاز جامعه:

اگر در هر جامعه ای، منابع طبیعی به دانش آموزان درست معرفی شوند و راهکارهایی برای مصرف صحیح منابع طبیعی و همچنین صرفه جویی در رابطه با آنان، به دانش‌آموزان ارائه گردد در این صورت جامعه پیشرفت خواهد کرد و در زمره کشورهای در حال توسعه یا توسعه یافته قرار خواهد گرفت و می‌تواند الگوی سایر جوامع و کشورها و محل تامین منابع سایر جوامع قرار گیرد تا در این صورت نیز آن جامعه منابع مالی مورد نیاز خود را از این طریق تامین کند و به یک جامعه توسعه یافته و پیشرفته با شهروندان آگاه و تحصیل کرده تبدیل شود.

• ارتباط عمودی:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

ارتباط و توالی محتوای این درس از کتاب مطالعات اجتماعی سوم با همین کتاب دیگر در پایه های تحصیلی مختلف ابتدایی است:

۱. درس ۵- عوامل موثر در کشاورزی (مطالعات اجتماعی پایه ششم):

در این درس عوامل موثر در کشاورزی معرفی شده‌اند: عوامل طبیعی (خاک، آب، هوا) - عوامل انسانی (نیروی کار - ابزار و وسایل - سرمایه - مواد).

۲. درس ۶- محصولات کشاورزی از تولید تا مصرف (مطالعات اجتماعی پایه ششم):

در این درس دو فعالیت مهم کشاورزی یعنی زراعت (گندم و برنج - حبوبات و محصولات جالیزی کشت - گلخانه‌ای) و داری معرفی شده‌اند و چگونگی تولید تا مصرف محصولات آن‌ها و همچنین نحوه مصرف درست توضیح داده شده است.

۳. درس ۷- طلای سیاه: (مطالعات اجتماعی پایه ششم):

در این درس، منابع انرژی و سوخت های فسیلی (نفت و گاز) و برق (حرارتی - آبی) و پراکندگی آنها در ایران و نحوه صادرات نفت و گاز توضیح داده شده است.

۴. درس ۸ - انرژی را بهتر مصرف کنیم (مطالعات اجتماعی پایه ششم):

در این درس منابع قابل تجدید (انرژی های نو) معرفی شده‌اند و نحوه استفاده از آنها توضیح داده شده است و در ادامه به معرفی انرژی هسته‌ای (اتمی) و نحوه مصرف سوخت های فسیلی و برق و همچنین برچسب انرژی توضیح داده شده است.

۵. درس ۱۶ - لباس از تولید تا مصرف (مطالعات اجتماعی پایه ششم):

در این درس نحوه تولید لباس در کارگاه های تولیدی و همچنین نحوه انتخاب و استفاده لباس مناسب شرح داده شده است.

۶. درس ۱۷- ویژگی های دریاهاى ایران (مطالعات اجتماعی پایه ششم):

در این درس به معرفی ویژگی های دریاهاى خزر، خلیج فارس و دریای عمان پرداخته است.

۷. درس ۱۸- دریا نعمت خدادادی (مطالعات اجتماعی پایه ششم):

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

در این درس به توضیح دریا و منابع انرژی، دریا و منابع غذایی، دریا و بازرگانی، دریا و گردشگری پرداخته و در نهایت چگونگی حفاظت از دریا توضیح داده شده است.

۸. درس ۶- منابع آب ایران (مطالعات اجتماعی پایه پنجم):

در این درس به معرفی منابع آبی مثل: رودها، آب های زیرزمینی و نحوه پراکندگی آنها در ایران پرداخته و در نهایت به توضیحاتی درباره حفاظت از منابع آب اشاره شده است.

۹. درس ۷- نواحی صنعتی مهم ایران (مطالعات اجتماعی پایه پنجم):

در این درس به توضیح صنایع کارخانه‌ای ایران، پراکندگی صنایع مادر، معادن، پراکندگی صنایع مصرفی پرداخت شده است.

۱۰. درس ۱۵- کوه ها و دشت های زیبا (مطالعات اجتماعی پایه چهارم):

در این درس به توضیح کوه و کوهپایه، دشت و جلگه، ناهمواری های ایران پرداخته شده است.

۱۱. درس ۱۶- آب و هوا (مطالعات اجتماعی پایه چهارم):

در این دسته دما و بارش و چگونگی اندازه گیری آنها اشاره شده است.

۱۲. درس ۱۷- نواحی آب و هوایی ایران (مطالعات اجتماعی پایه چهارم):

در این درس به معرفی ناحیه معتدل و مرطوب خزری، ناحیه معتدل و نیمه خشک کوهستانی، ناحیه گرم و خشک داخلی، ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوب پرداخت است.

۱۳. درس ۱۸- پوشش گیاهی و زندگی جانوری در ایران (مطالعات اجتماعی پایه چهارم):

در این درس به نحوه توزیع پوشش گیاهی و زندگی جانوری در ایران پرداخته است.

۱۴. درس ۱۹- از محیط زیست مراقبت کنیم (مطالعات اجتماعی پایه چهارم):

در این درس به چگونگی حفاظت از زیستگاه‌های طبیعی پرداخته شده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

• ارتباط افقی:

ارتباط و توالی محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه سوم و این درس با محتوای سایر درس ها و کتاب های درسی پایه سوم ابتدایی است:

۱. درس ۱۰- نیازهای خانواده چگونه تامین می شود؟ (مطالعات اجتماعی پایه سوم):

در این دست به معرفی نیازهای خانواده و کالا و خدمات و چگونگی تامین آنها پرداخته شده است.

۲. درس ۱۲- درست مصرف کنیم (مطالعات اجتماعی پایه سوم):

در این درس به توضیحاتی درباره ی مصرف درست منابع طبیعی و جلوگیری از اسراف آنها اشاره شده است.

۳. درس ۱۳- بازیافت (مطالعات اجتماعی پایه سوم):

در این دست به توضیحاتی درباره چگونگی جمع آوری زباله ها و نحوه بازیافت ها اشاره شده است.

۴. درس ۲- خوراکی ها (علوم تجربی پایه سوم):

در این درس به توضیحاتی درباره مواد غذایی و گروه های غذایی که از منابع طبیعی به دست می آید پرداخته شده است.

۵. درس ۳- مواد اطراف ما (علوم تجربی پایه سوم):

در این درس به معرفی موادی مثل گاز اشاره شده است.

۶. درس ۴- اندازه گیری مواد (علوم تجربی پایه سوم):

در این درس به اندازه گیری موادی مثل آب و سایر ماهیات پرداخته شده است.

۷. درس ۵- آب ماده ی بارزش (علوم تجربی پایه سوم):

در این درس به معرفی آب های شیرین و شور و چگونگی تشکیل ابر ها و انجام آزمایشاتی با آب پرداخته شده است.

۸. درس ۶- زندگی ما و آب (علوم تجربی پایه سوم):

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

در این درس به چگونگی تشکیل رود، آب های زیرزمینی، نحوه تهیه آب مصرفی خانه ها اشاره شده است.

۹. درس ۷ - نور و مشاهده اجسام (علوم تجربی پایه سوم):

در این درس به معرفی نور و بازتابش نور، آینه ها و ویژگی های آنها و کاربرد آنها پرداخته شده است.

۱۰. درس ۱۲ و ۱۳ - هر کدام جای خود (۱) و (۲) (علوم تجربی پایه سوم):

در این دو درس به معرفی و ارائه توضیحاتی درباره جانوران و انواع آنان پرداخته است.

۱۱. درس ۳ - آسمان آبی، طبیعت پاک (فارسی خوانداری پایه سوم):

در این درس به توضیحاتی درباره طبیعت و لزوم حفظ پاکیزگی آن و آلوده نکردن آسمان و آشغال نریختن در طبیعت، اشاره شده است.

۱۲. درس ۱۵ - دریا (فارسی خوانداری سوم):

در این درس به ارائه نکاتی درباره دریا و امواج دریا در قالب شعر پرداخته شده است.

۱۳. درس ۱۶ - اگر جنگل نباشد (فارسی خوانداری پایه سوم):

در این درس به توضیحاتی درباره خطرات نبود جنگل و پوشش گیاهی و لزوم حفاظت از آن اشاره شده است.

۱۴. درس ۲ - غروب یک روز بهاری (هدیه های آسمان پایه سوم):

در این درس به بارش باران و شکرگزاری از خداوند به خاطر نعمت هایش و دعا نمودن در وقت باران پرداخته شده است.

۱۵. فصل سوم - سوره ابراهیم آیات ۳۵ تا ۴۱ - داستان چشمه زمزم (آموزش قرآن پایه سوم):

در این درس به داستان همسر و فرزند حضرت ابراهیم (ع) و تلاش در جهت یافتن آب و جوشیدن چشمه زمزم اشاره شده است.

• اهمیت و ضرورت:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

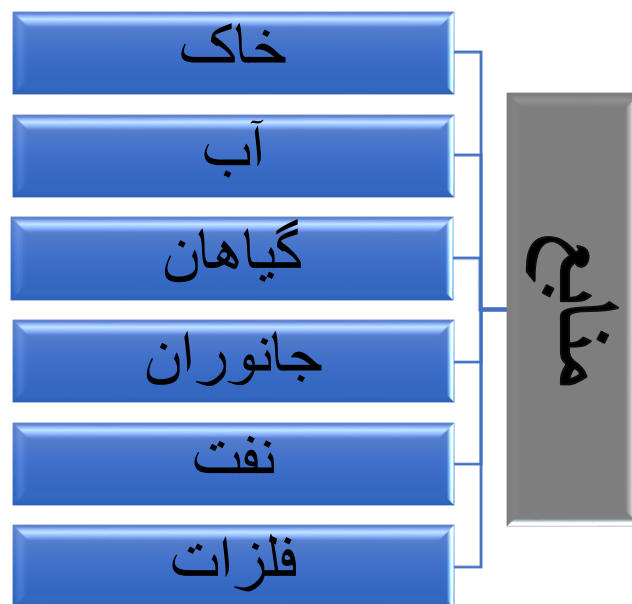
۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

همان طور که پیشتر اشاره شد، دانش آموزان باید منابع طبیعی را بشناسند زیرا این منابع، نیازهای آنها را مرتفع می‌سازد و با شناخت منابع طبیعی دقت در مصرف و صرفه جویی از آنان نیز بیشتر می‌شود و در نتیجه یک جامعه پیشرفته که دارای منابع طبیعی غنی است شکل می‌گیرد. از آنجا که معلمان و کتب درسی نقش مهمی در شکل‌گیری و ایجاد این شناخت در دانش‌آموزان دارند، در دوره ابتدایی که مهمترین دوره است کتابی تحت عنوان مطالعات اجتماعی تالیف گردیده و در برخی دروس آن به معرفی منابع و چگونگی استفاده درست.

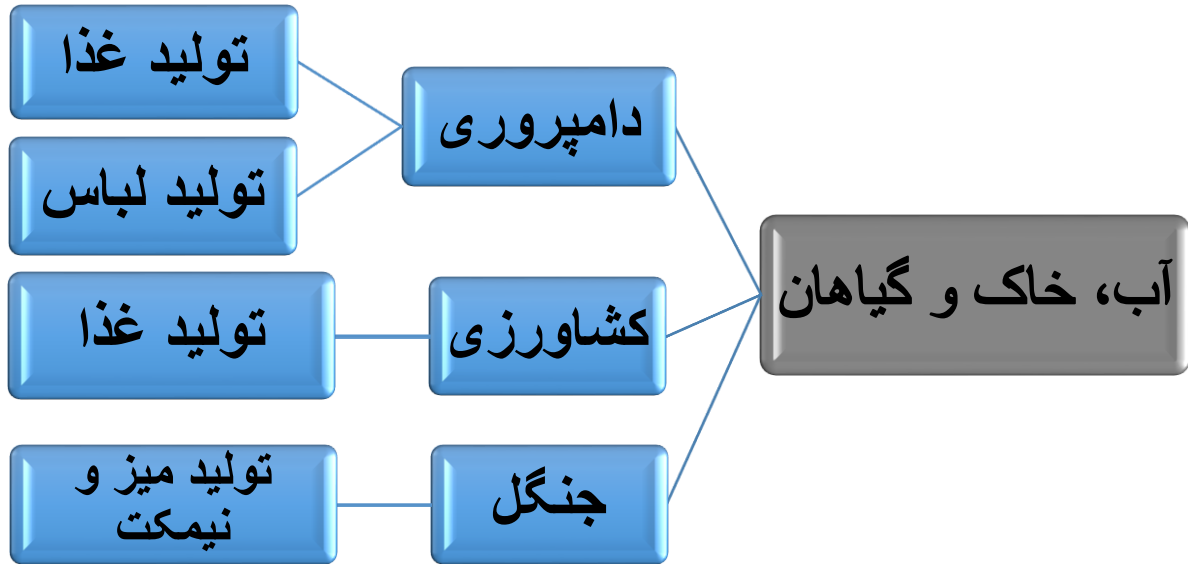
از منابع طبیعی و اسراف نکردن آنان، اشاره می‌نماید تا دانش آموزان را با منابع طبیعی و نحوه مصرف درست آنان آشنا کند.

- فصل دوم:

- نقشه ذهنی:

- نقشه مفهومی:

• اهداف کلی:

آشنایی دانش آموزان با منابع و انواع آن

• اهداف جزئی:

۱. آشنایی با نحوه به دست آمدن بعضی از غذاها به وسیله دامپروری و از راه آب و خاک و گیاهان.
۲. آشنایی با نحوه به دست آمدن بخشی از غذاها به وسیله کشاورزی و از راه آب و خاک.
۳. آشنایی با نحوه تولید و تهیه لباس بوسیله گیاه پنبه یا پشم گوسفندان.
۴. آشنایی با نحوه تولید کاغذ، دستمال کاغذی، میز و نیمکت و وسایل چوبی به وسیله درختان جنگل.
۵. آشنایی با نحوه تولید وسایل فلزی مثل: دوچرخه یا قابلمه به وسیله فلزاتی چون آهن و مس که از معادن استخراج شده اند.
۶. آشنایی با نحوه استخراج نفت و به کارگیری آن به عنوان ماده اولیه یعنی از وسایل زندگی.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

• اهداف رفتاری:

پس از مطالعه این درس از دانش آموزان انتظار می رود:

۱. انواع منابع را ذکر کنند. (دانش)
۲. موارد لازم برای کشاورزی و دامپروری را توضیح دهد. (درک و فهم)
۳. برای هر کدام از منابع و وسایل و کالاهایی که از آنها به دست می آید، مثال بزند. (دانش).
۴. بر روی تصاویر یا زندگی واقعی خود، منابع مورد نیاز برای تامین نیازها را شناسایی کند. (کاربرد)
۵. به نقش نفت و فلزات در تامین وسایل زندگی اشاره کند. (درک و فهم)

• ارتباط اهداف رفتاری با:

- ✓ منابع ..... مورد ۱ و ۳ و ۴
- ✓ آب و خاک، گیاهان ..... مورد ۲
- ✓ جانوران ..... مورد ۳ و ۴
- ✓ نفت و فلزات ..... مورد ۵

فصل سوم:

• وسایل تدریس:

کتاب درسی - سیستم هوشمند - کار برگه - تصاویر و فیلم، یا اسلایدهای آموزشی درس برخی محصولات لبنی، یا محصولاتی که از راه کشاورزی به دست می آید.

• روش تدریس:

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

سخنرانی- پرسش و پاسخ و بحث گروهی - گردش علمی - نمایشی.

- الگوی تدریس:

استفاده از پیش سازمان دهنده ها - استفاده از الگوی فراشناخت و الگوی بازی نقش.

- ارزشیابی آغازین:

ارزشیابی آغازین، تعیین رفتار ورودی:

در ابتدا سوالاتی از دانش آموزان می پرسیم تا سطح اطلاعات قبلی آنها را در مورد منابع و انواع آن بدانیم.

- ایجاد انگیزه:

برای ایجاد انگیزه در این درس می توان از دانش آموزان خواست تا به اطراف و میزها و نیمکت ها و لباس ها و وسایل خود نگاه کنند و بگویند که آن ها چگونه درست شده اند.

- ارائه درس جدید:

معلم برگهایی از قبل آماده کند و در اختیار دانش آموزان قرار می دهد، هر گروه باید وسایلی را که با استفاده از کلمه ای که روی برگه نوشته شده است، بنویسند. منظور وسایلی است که در زندگی برای رفع نیازهای خود از آنها استفاده می کنند.

دانش آموزان بعد از همفکری در گروه درحال نوشتن نام وسایل اند.

برای مثال: کلماتی مانند: فلزات - نفت - چوب - خاک و ... را می تواند روی برگه ها بنویسند.

دانش آموزان را هدایت کنید در مواردی که وسایل نوشته شده که برای مثال، به چوب و... ارتباط دارند، منشاء و منبع اصلی یعنی خاک یا آب و... اشاره کنند.

دانش آموزان با توجه به آنچه بالای برگه نوشته شده است، موارد مرتبط با آن را می نویسند. معلم می تواند به محدودیت کتاب درسی در ارائه تصاویر خودش از فیلم یا اسلایدهای آموزشی مرتبط با درس استفاده کند، سپس توجه دانش آموزان را به تصاویر و کادرهای کتاب درسی جلب می کند و درباره ی هر یک از آنها وارد گفتگو می شوند. برای مثال کادر اول مربوط به غذا و

لبنیات و گوشت است که از راه دامپروری بدست می آید و دام برای رشد به آب و غذا و علفزار نیاز دارد، غلات و حبوبات نیز همینطور و از راه کشاورزی به دست می آید. در این قسمت می توان قصه پلو را تعریف کرد. آنها به دقت به تصاویر یا اسلایدها نگاه کرده و با معلم خود گفتگو می کنند.

مورد بعدی پوشاک است که از نخ تهیه شده و نخ انواع مختلف طبیعی دارد و نیز در این جا جانوران و آب و خاک منبع آنها هستند و نخ مصنوعی هم از مواد نفتی تشکیل شده و به همین ترتیب بقیه کادرها مورد بررسی قرار گرفته است و به منبع اصلی آنها اشاره می شود.

آنها به تصاویر داخل هر یک از کادرهای کتاب توجه می کنند.

جمع بندی و نتیجه ی انجام صحبت ها و تصاویر توسط دانش آموزان و با هدایت معلم و انجام همفکری کنید صفحه ۳۲، انجام می شود که در این بخش خواسته شده تصاویر شماره گذاری شود و اینکه وسایل اطراف ما از چه چیزهایی ساخته شده اند. دانش آموزان به نوبت صحبت می کنند و همفکری می کنند و صفحه ۳۲ را با دقت پاسخ می دهند. سپس معلم از دانش آموزان می خواهد تا کار برگه ی ۱۱ (مریم از چه چیزهایی استفاده می کند؟) را در کلاس انجام دهند. معلم می تواند برای تدریس درست یک بازدید علمی از یک نانواپی یا محل های مرتبط به تولید پوشاک ترتیب دهد و در آنجا تدریس خود را انجام دهد.

• بحث و گفتگو:

از دانش آموزان می پرسیم که اگر همگی ما منابع و انواع آن را بشناسیم و از آنها درست مصرف کنیم، جامعه چگونه خواهد شد؟

• ارزشیابی پایانی:

۱. بیان انواع منابع و ذکر مثال ها درباره هر یک (با توجه به آنچه در محیط اطراف و محل زندگی اش وجود دارد).

۲. بیان مراحل تهیه وسایل مختلف از روی تصاویر (پوشاک و غذا و ...).

۳. انجام کار برگه ی ۱۱.

۴. اشاره به ماده ی اولیه ی برخی وسایل که تصاویر آنها را می بیند یا در محیط اطرافش وجود دارند.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

۲۹۸۰-۷۷۸۶ISSN

• جمع‌بندی:

معلم در حد چند جمله منابع و انواع آن را تعریف می‌کند و راهکارهایی برای صرفه جویی در مصرف آنان و همچنین چگونگی مصرف درست آنان را بیان می‌دارد.

• تعیین تکلیف:

انجام کاربرگه شماره ۱۲ (از چه منابعی استفاده می‌کنیم؟).

تقدیر نامه

با تشکر از استاد گرامی جناب آقای دکتر جواد جهان که ما را به نگارش این مقاله تشویق و راهنمایی کردند نهایت تشکر را داریم و از خدای منان برای آن بزرگوار طلب طول عمر را خواستاریم.